ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα) της 16ης Μαΐου 1989 *

Στην υπόθεση 382/87,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Cour d'appel de Paris (ένατο τμήμα ποινικών υποθέσεων) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του παραπέμποντος δικαστηρίου μεταξύ

R. Buet και SARL Educational Business Services, αφενός,

και

Ministère public, αφετέρου,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 30 της Συνθήκης ΕΟΚ, για να αποφανθεί αν συμβιβάζεται προς το άρθρο αυτό η απαγόρευση αναζητήσεως πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος που προκύπτει από το νόμο 71-556, περί της συστάσεως και λειτουργίας ιδιωτικών οργανισμών παρεχόντων διδασκαλία εξ αποστάσεως (JORF [Επίσημη Εφημερίδα της Γαλλικής Δημοκρατίας] της 13.7.1971, σ. 6907), και το νόμο 72-1137, περί προστασίας των καταναλωτών από την αναζήτηση πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος και την πώληση εκτός του εμπορικού καταστήματος (JORF της 23.12.1972, σ. 13348),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα)

συγκείμενο από τους R. Joliet, πρόεδρο τμήματος, Sir Gordon Slynn, J. C. Moitinho de Almeida, G. C. Rodríguez Iglesias και M. Zuleeg, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. Tesauro
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως

* Γλώσσα της διαδικασίας: η γαλλική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Buet και η εταιρία περιορισμένης ευθύνης Educational Business Services, εκπροσωπούμενοι από τον D. de Holmsky, δικηγόρο Παρισιού, κατά τη δε προφορική διαδικασία από τον de Granrut, δικηγόρο Παρισιού,

— η γαλλική κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους R. de Gouttes και C. Chavance,

— η δανική κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Molde,

— η Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον νομικό της σύμβουλο J. C. Seché,

έχοντας υπόψη την έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 24ης Ιανουαρίου 1989,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις παρατηρήσεις του κατά τη συνεδρίαση της 15ης Φεβρουαρίου 1989,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 1987, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 23 Δεκεμβρίου 1987, το Cour d'appel de Paris υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 30 της Συνθήκης ΕΟΚ, προκειμένου να κριθεί αν συμβιβάζεται προς τη διάταξη αυτή η απαγόρευση αναζητήσεως πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος (démarchage) προς πώληση διδακτικού υλικού.

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο ποινικής διώξεως που άσκησε το Ministère public [Εισαγγελική Αρχή] κατά του Buet, διαχειριστή της γαλλικής εταιρίας Educational Business Services (στο εξής: EBS). Οι αντιπρόσωποι της εταιρίας αυτής μεταβαίνουν στην κατοικία δυνητικών πελατών, για να τους πωλήσουν υλικό εκμαθήσεως της αγγλικής γλώσσας. Η εταιρία EBS πραγματοποιεί το 90 % του κύκλου εργασιών της με τον τρόπο αυτό, το δε υπόλοιπο σε εμπορικές εκθέσεις.

3 Το Tribunal de grande instance de Paris καταδίκασε τον Buet σε ποινή φυλακίσεως και σε χρηματική ποινή, έκρινε δε την εταιρία EBS αστικώς υπεύθυνη, διότι παρέβη με τον τρόπο αυτόν το άρθρο 8 II του νόμου 72-1137 της 22ας Δεκεμβρίου 1972, περί προστασίας των καταναλωτών από την αναζήτηση πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος και την πώληση εκτός του εμπορικού καταστήματος (JORF της 23.12.1972, σ. 13348), το οποίο απαγορεύει την αναζήτηση πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος προς πώληση διδακτικού υλικού. Σκοπός της διατάξεως αυτής ήταν να συμπληρώσει την απαγόρευση αναζητήσεως πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος προς σύναψη συμβάσεως εκπαιδεύσεως, την οποία έθετε το άρθρο 13 του νόμου 71-556 της 12ης Ιουλίου 1971, περί της συστάσεως και λειτουργίας ιδιωτικών οργανισμών παρεχόντων διδασκαλία εξ αποστάσεως, καθώς και περί της διαφημίσεως και αναζητήσεως πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα (JORF της 13.7.1971, σ. 6907). Και τούτο διότι ορισμένες από τις επιχειρήσεις αυτές είχαν αποπειραθεί να καταστρατηγήσουν αυτή την απαγόρευση, προτείνοντας εκτός του εμπορικού καταστήματος όχι τη σύναψη συμβάσεως εκπαιδεύσεως, αλλά την πώληση διδακτικού υλικού.

4 Ο Buet, η εταιρία EBS, καθώς και η Εισαγγελική Αρχή, άσκησαν έφεση κατά της αποφάσεως του πλημμελειοδικείου. Ενώπιον του Cour d'appel de Paris, ο Buet υποστήριξε κατ' ουσίαν ότι η κατ' οίκον πώληση υλικού εκμαθήσεως ξένης γλώσσας, ελλείψει διδακτικού ελέγχου από μέρους του πωλητή, δεν ενέπιπτε στην απαγόρευση αναζητήσεως πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος του άρθρου 8 II του προαναφερθέντος νόμου 72-1137. Ισχυρίστηκε επίσης ότι η εφαρμογή στην περίπτωσή του της απαγορεύσεως αναζητήσεως πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος αντέβαινε προς τις διατάξεις του άρθρου 30 και επόμενων της Συνθήκης, καθότι τον υποχρέωνε να εγκαταλείψει μια ιδιαίτερα αποτελεσματική τεχνική πωλήσεως και περιόριζε έτσι τη διάθεση στη γαλλική αγορά προϊόντων προερχομένων από άλλο κράτος μέλος.

5 Απορρίπτοντας το επιχείρημα του Buet περί του πεδίου εφαρμογής της επίδικης απαγόρευσης, το Cour d'appel αποφάσισε ωστόσο να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα για το αν συμβιβάζεται προς το άρθρο 30 της Συνθήκης η απαγόρευση αναζητήσεως πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος που προβλέπεται στα άρθρα 13 του νόμου 71-556 της 12ης Ιουλίου 1971 και 8 II του νόμου 72-1137 της 22ας Δεκεμβρίου 1972.

6 Στην έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση αναπτύσσονται διεξοδικώς το νομικό πλαίσιο και τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης, η εξέλιξη της διαδικασίας και οι έγγραφες παρατηρήσεις που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου. Τα στοιχεία αυτά της δικογραφίας δεν επαναλαμβάνονται πιο κάτω παρά μόνο καθόσον απαιτείται για τη συλλογιστική του Δικαστηρίου.

α) *Περί της παρεμβολής εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων*

7 Πρέπει να υπομνηστεί ότι, όπως έκρινε το Δικαστήριο με την απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1982 (υπόθεση 286/81, Oosthoek, Συλλογή 1982, σ. 4575), το γεγονός ότι ένας συγκεκριμένος επιχειρηματίας αναγκάζεται είτε να ακολουθήσει διαφορετικά συστήματα διαφημίσεως ή προωθήσεως των πωλήσεων αναλόγως των συγκεκριμένων κρατών μελών είτε να εγκαταλείψει ένα σύστημα που θεωρεί ιδιαιτέρως αποτελεσματικό είναι δυνατό να αποτελέσει εμπόδιο στις εισαγωγές ακόμα και αν η σχετική νομοθεσία εφαρμόζεται αδιακρίτως στα εθνικά και εισαγόμενα προϊόντα.

8 Η διαπίστωση αυτή ισχύει πολλώ μάλλον όταν η οικεία νομοθεσία στερεί τον ενδιαφερόμενο επιχειρηματία της δυνατότητας να χρησιμοποιεί όχι ένα σύστημα διαφημίσεως, αλλά μια μέθοδο εμπορίας, χάρη στην οποία πραγματοποιεί το σύνολο σχεδόν των πωλήσεών του.

9 Επομένως, η εφαρμογή απαγορεύσεως αναζητήσεως πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος στην πώληση υλικού εκμαθήσεως ξένης γλώσσας προερχομένου από άλλο κράτος μέλος πρέπει να θεωρηθεί ότι συνιστά εμπόδιο στις εισαγωγές.

β) *Περί της δυνατότητας δικαιολογήσεως του εν λόγω εμποδίου από την ανάγκη προστασίας των καταναλωτών*

10 Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου (βλέπε πρώτα απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 1979, υπόθεση 120/78, Rewe, Rec. 1979, σ. 649), ελλείψει κοινής ρυθμίσεως, τα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία που ανακύπτουν από τις διαφορές των εθνικών ρυθμίσεων πρέπει να γίνονται δεκτά, εφόσον οι εθνικές αυτές ρυθμίσεις, εφαρμοζόμενες αδιακρίτως στα εγχώρια και στα εισαγόμενα προϊόντα, είναι αναγκαίες για την ικανοποίηση επιτακτικών απαιτήσεων, όπως η προστασία των καταναλωτών και η ευθύτητα των συναλλαγών.

11 Δεν αμφισβητείται ότι μέλημα του γάλλου νομοθέτη, όταν καθιέρωσε την απαγόρευση αναζητήσεως πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος, ήταν να προστατεύσει τους καταναλωτές από τον κίνδυνο της απερίσκεπτης αγοράς. Όπως όμως έχει επανειλημμένα δεχτεί το Δικαστήριο (βλέπε ιδίως απόφαση της 14ης Ιουλίου 1988, υπόθεση 407/85, 3 Glocken, Συλλογή 1988, σ. 4233) νομοθετική ρύθμιση πρέπει να τελεί σε αναλογία προς τον επιδιωκόμενο στόχο, αν δε ένα κράτος μέλος διαθέτει λιγότερο περιοριστικά μέτρα που καθιστούν δυνατή την επίτευξη του ίδιου στόχου, τότε υποχρεούται να χρησιμοποιήσει τα μέσα αυτά.

12 Σχετικώς, πρέπει να σημειωθεί ότι η αναζήτηση πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος εκθέτει τον δυνητικό αγοραστή στον κίνδυνο να προβεί σε απερίσκεπτη αγορά. Προς πρόληψη αυτού του κινδύνου, συνήθως αρκεί να κατοχυρώνεται το δικαίωμα υπαναχωρήσεως των αγοραστών από τη σύμβαση που συνήψαν εκτός του εμπορικού καταστήματος.

13 Πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι ο κίνδυνος της απερίσκεπτης αγοράς είναι ιδιαίτερα έντονος όταν η αναζήτηση πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος σκοπεί στη σύναψη συμβάσεως εκπαιδεύσεως ή στην πώληση διδακτικού υλικού. Και τούτο διότι ο δυνητικός καταναλωτής ανήκει συχνά σε κατηγορία προσώπων που, για τον ένα ή τον άλλο λόγο, έχουν ελλείψεις στην κατάρτισή τους, τις οποίες προσπαθούν να καλύψουν. Αυτό τα καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτα, όταν βρίσκονται ενώπιον πωλητών διδακτικού υλικού που προσπαθούν να τους πείσουν ότι η χρήση αυτού του υλικού θα τους εξασφαλίσει ένα επαγγελματικό μέλλον. Όπως άλλωστε προκύπτει από τη δικογραφία, ο νομοθέτης καθιέρωσε την επίδικη απαγόρευση αναζητήσεως πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος κατόπιν πολυαρίθμων καταγγελιών αφορμωμένων από καταχρήσεις, όπως η πώληση παρωχημένων μαθημάτων.

14 Πρέπει, τέλος, να υπογραμμιστεί ότι, δεδομένου ότι η εκπαίδευση δεν είναι προϊόν τρέχουσας κατανάλωσης, με την απερίσκεπτη πραγματοποίηση αγοράς υπάρχει κίνδυνος να προκληθούν στον αγοραστή βλαπτικά αποτελέσματα διαφορετικά και χρονιότερα απ' ό,τι μια απλή οικονομική ζημία. Έτσι, ασχέτως αξιολογήσεως της ποιότητας του επίδικου στην υπό κρίση περίπτωση υλικού, πρέπει να αναγνωριστεί ότι η κτήση υλικού ακατάλληλου ή κακής ποιότητας μπορεί να υπονομεύσει τη δυνατότητα του καταναλωτή να αποκτήσει μια νέα κατάρτιση και να ενισχύσει, κατά συνέπεια, τη θέση του στην αγορά εργασίας.

15 Υπ' αυτές τις συνθήκες, είναι θεμιτό να θεωρεί ο εθνικός νομοθέτης κράτους μέλους ότι η παροχή στους καταναλωτές του δικαιώματος υπαναχωρήσεως δεν αρκεί για να τους προστατεύσει και ότι είναι αναγκαίο να απαγορεύσει την αναζήτηση πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος.

16 Εξάλλου, πρέπει να επισημανθεί ότι η οδηγία του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985, για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος (ΕΕ 1985, L 372, σ. 31), ενώ υποχρεώνει τα κράτη μέλη να εξασφαλίζουν στους εν λόγω καταναλωτές το δικαίωμα να υπαναχωρούν από τη σύμβαση που συνήψαν κατ' οίκον, επιτρέπει ταυτόχρονα, με το άρθρο 8, στα εν λόγω κράτη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ διατάξεις εξασφαλίζουσες μείζονα βαθμό προστασίας στους καταναλωτές. Στην τελευταία δε αιτιολογική σκέψη της οδηγίας

αυτής, το Συμβούλιο αναγνώρισε ρητά ότι τα κράτη μπορούν να θεσπίζουν ή να διατηρούν την ολική ή μερική απαγόρευση της σύναψης συμβάσεων εκτός εμπορικών καταστημάτων.

17 Βάσει των προεκτεθέντων, στο ερώτημα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η εφαρμογή σε εισαγόμενα προϊόντα απαγορεύσεως αναζητήσεως πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος προς πώληση διδακτικού υλικού, όπως είναι η επιβαλλόμενη από το νόμο περί προστασίας των καταναλωτών από την αναζήτηση πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος και την πώληση κατ' οίκον, δεν είναι ασυμβίβαστη προς το άρθρο 30 της Συνθήκης.

Επί των δικαστικών εξόδων

18 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η γαλλική και η δανική κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης το χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 1987 το Cour d'appel de Paris, αποφαίνεται:

Η εφαρμογή σε εισαγόμενα προϊόντα απαγορεύσεως αναζητήσεως πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος προς πώληση διδακτικού υλικού, όπως είναι η επιβαλλόμενη από

το νόμο περί προστασίας των καταναλωτών από την αναζήτηση πελατών εκτός εμπορικού καταστήματος και την πώληση κατ' οίκον, δεν είναι ασυμβίβαστη προς το άρθρο 30 της Συνθήκης.

Joliet Slynn

Moitinho de Almeida Rodríguez Iglesias Zuleeg

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Μαΐου 1989.

Ο γραμματέας

J.-G. Giraud

Ο πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

R. Joliet